

OGLINZI PARALELE

«FARFURIDI (asudă, bea și se șterge mereu cu basmaua): Mă rog, dați-mi voie! Știți care este opinia mea în privința revizuirii?»
«la libertatea de azi» (Un vânzător de ziare)

MARIAN POPESCU COMÉDIILE

O realitate a culturii românești care a început să fie tot mai sesizabilă se numește Teatrul. Preeminența sa între celelalte arte se datorează mai multor «cauze». Putem aduna sub fișul «preeminență» câteva spectacole ieșite din comun datorate Naționalelor din București, Craiova și Cluj, teatrelor «Bulandra», Odeon, Comedie, frecvența contactelor cu teatrul european, apariția unor tentative organizatorice noi ale instituției de spectacol, controverșelor reale sau false în jurul chestiunii dramaturgiei naționale sau al opțiunilor din dramaturgia străină, abordarea unor teritorii pînă acum interzise și cite și mai cite.

Există în România acum peste cincizeci de teatre, cuprinse fiind aici și cele nou înființate, mai mult sau mai puțin particulare. Dependența lor financiar-administrativă este dublă: Naționalele plus alte câteva înființate de Ministerul Culturii, sînt dependente de acest Minister, restul celor subvenționate intrînd în «parohiile» autorităților locale, municipale sau județene. Nici unul dintre teatrele existente pînă în 1989 și care erau decedate din punct de vedere artistic nu a fost eliminat de pe harta fenomenului teatral. În general, schemele de funcționare, cu statele de plată aferente, au fost menținute intacte. Iar subvenția a venit, cu pauze, cu lupte, cu mari incertitudini, dar a venit în tot acest timp. E o constatare.

Lupta pentru putere, pentru direcție, pentru modificarea sferelor de influență a început rapid. Chiar dacă breasla n-a ieșit în stradă [decît cîtiva, atunci, în decembrie '89], n-a cerut oficial mărirea de salariu, acțiuni de forță s-au petrecut în multe teatre. Acel sistem al complicității între artistic, factorul ideologic, cenzură și blajina protecție de securitate determinase în ani relații de un anume tip foarte greu de demontat acum. Cînd cite un teatru rămînea în pană de bani sau avea nevoie de anume materiale pentru decor se întimpla să se dea un telefon la tovarășul de partid. Evident că Dinu Săraru avea succes mult mai rapid decît un alt director de teatru din altă parte. Consemnat pe larg la pagina de teatru, cu extaz și convingere.

Cînd teatrul românesc a început să se festivalizeze intensiv, urmînd prescripțiile medicale ale unei anume părți a criticii

noastre, mare ne-a fost bucuria să constatăm avalanșa de premii potopind, alături de artiști de valoare, și multe nume rămase mai degrabă pe cartea de muncă decît în prim planul scenei. Căci și festivalizarea are un copil de suflet numit ierarhizarea prin premii. Copilul acesta n-a rămas orfan, a fost crescut cu grijă căci l-am văzut și de curînd, la festivaluri — «serie nouă» zburdînd, ceva mai crispat însă. Pînza de păianjen, stricată de decembrie '89, e refăcută acum cu tenacitate și migală. E drept că efortul e mai mare. Au apărut situații, oameni, reacții care, culmea!, par să fie noi.

M-a stupefiat graba cu care — fapt al pre-eminenței pomenite mai sus — Direcția teatrelor (anul trecut) bine sfătuită, a purces la realizarea primului lexicon al teatrului românesc. Operație care, se știe, în lumea civilizată se face cu specialiști, eventual de la un Institut de cercetare, oricum angajați numai pentru acest lucru. S-a dat și un termen de un an! Această grabă m-a pus pe gînduri. Un lexicon e un lucru îngrozitor de greu și de... mult. Evident că nu-l poate face numai un critic, chiar dacă e Valentin Silvestru. Mi-e teamă că aici se încearcă forțarea, acreditarea acum a unei anume imagini a teatrului românesc, mai ales la partea contemporană, acum cînd sîntem în faza de... tranziție. Dar poate că mă înșel, poate că evoluția literaturii dramatice și a scenei teatrale din ultimele patru decenii nu mai are nevoie de reevaluări, de lămuriri, de analize critice!

Zelul acesta, care ascunde și mari pasiuni, de a organiza, ca înainte, trădează escamotarea unei analize de fond. Cînd a face o ia înaintea lui a medita, riscurile falsului devin îngrozitoare. Nevoia noastră de a ieși, care a dat cîteva rezultate extraordinare în cazul unor mari regi-zori, al unor teatre, ne-a împiedicat pînă acum să privim cu un ochi mai rece ceea ce se întimplă, de fapt, cu teatrul românesc. Ca structură organizatoric-administrativă, el se află într-un impas, mai bine zis într-o așteptare: legea teatrelor pare să nu aibă șanse să-i obosească pe parlamentari pînă după alegerile prezidențiale. Chestiu-

nea normelor actorilor, a relației dintre ministerele implicate [Cultură, Finanțe și Munca], a autonomiei reale a instituției teatrale [care nu are dreptul să dea un concurs pentru angajări decît o dată pe an], a regimului de turneu etc., acestea și multe altele produc dificultăți enorme în condițiile instabile ale subvenției.

E adevărat că teatrul e cel mai «vizibil» în cultura română de azi, dar, oare, cît va mai dura acest statu quo ante? E o întrebare pe care mi-o pun și mie. Căci recunoașterea valorii și a competenței, în artă, lasă că provoacă frisoane în fiecare «colectiv de muncă», dar nu funcționează nici financiar. Cum îl poate plăti acum un teatru pe un regizor sau pe un actor de excepție pentru acel spectacol important și de succes! Cînd, într-o discuție avută înfîmplător la Ministerul Culturii, referitoare la un teatru aflat pradă luptelor intestinale, am sugerat că ar fi mai bine să fie desființat acel teatru o săptămînă [orice intermediere dăduse greș, pînă atunci], să fie numit pentru un mandat precis un alt director și, în funcție de programul directorial-regizoral, să fie angajați cu contract determinat oamenii de care e nevoie, răs-punsul a fost o privire lungă susținută de un zîmbet strîmb. Adică: «mneata unde te crezi!»

Or, cred că este foarte important acum ca această pre-eminență a teatrului românesc între celelalte arte să fie reconvertită spre un efort de luciditate real. Și eu nu mă refer aici la un efort colectiv în care «toată lumea», de la UNITER la Ministerul Culturii, de la Asociația amatoriștilor români pînă la grupul «Dragon» să dea o mîină de ajutor. Am în vedere implicarea personală în proiecte de structură a fenomenului teatral și nu în «acțiuni» și «activități» care ne aruncă în hora orgoliilor și supremațiilor de tot felul. Această luciditate privește și actul creației scenice, pufînd fi evitate defectele de strategie reperforială și scăderile de gust, dar și mentalitatea păguboasă, caragiolescă, a lui «ori toți să murim, ori toți să scăpăm». E o lipsă crasă de curaj să urmezi acum opinia lui Farfuridi în problema «revizuirii». Ar fi o mare comedie!

a. Grand